
ДАЯН ДЭЛХИЙН НОГООНТНУУДЫН ТУНХАГ

**A Non-Profit Organisation,
Association Internationale Sans But Lucratif (AISBL)**

2001 онд Канберра хотод батлагдаж,
2012 онд Дакарт, 2017 онд Ливерпульд шинэчлэгдсэн
Translation date: July 2021

**Даян Дэлхийн Ногоонтнууд бол Ногоон
намууд, улс төрийн хөдөлгөөнүүдийн олон
улсын сүлжээ юм**

Агуулга

Оршил	4
Зарчим	6
Экологийн мэргэн ухаан	6
Нийгмийн шударга ёс	6
Олон нийтийн оролцоотой ардчилал	7
Хүчирхийлэлгүй байдал	8
Тогтвортой байдал	9
Олон янз байдлыг хүндэтгэх	10

Оршил

Бид гаригийн иргэд, Даян Дэлхийн Ногоонтнуудын гишүүдийн хувьд

Дэлхий ертөнцийн амьдрах чадвар, олон янз байдал, гоо үзэсгэлэнгээс хамааралтай бөгөөд тэдгээрийг хойч үедээ үлдээх нь багасч, бүр сайжрах нь бидний үүрэг хариуцлага гэдгийг ухамсарлаж *нэгдэв*.

Хүний үйлдвэрлэл, хэрэглээний давамгайлсан хэв маяг нь ямар ч үнээр хамаагүй эдийн засгийн өсөлтийн дэвшил, байгалийн нөөцийг дэлхийн даацыг харгалзан үзэхгүйгээр хэт их, үрэлгэн ашиглахад үндэслэсэн нь байгаль орчинд туйлын доройтож, төрөл зүйлүүд асар их устаж байгааг *харуулж байна*.

Шударга бус байдал, арьс өнгөөр ялгаварлан гадуурхах, ядуурал, мунхаглал, авлига, гэмт хэрэг, хүчирхийлэл, зэвсэгт мөргөлдөөн, богино хугацааны ашиг олохыг эрэлхийлэх нь хүн төрөлхтөнд өргөн тархсан зовлонг авчирч байгааг *хүлээн зөвшөөрөх*.

Хөгжингүй орнууд эдийн засаг, улс төрийн зорилгоо хэрэгжүүлэх замаар байгаль орчин, хүний нэр төрийг доройтуулахад хувь нэмэр оруулсныг *хүлээн зөвшөөрөх*

Дэлхийн олон ард түмэн, улс үндэстнүүд олон зуун жилийн турш колоничлол, мөлжлөгөөс болж ядуурч, баялаг үндэстнүүдийн ядууралд өртсөн хүмүүст экологийн өрийг бий болгосныг *ойлгох*.

Баян, ядуугийн ялгааг арилгах, нийгэм, эдийн засаг, улс төр, соёлын амьдралын бүхий л хүрээнд бүх хүмүүсийн тэгш эрхэд суурилсан иргэншил бий болгох *үүрэг хүлээлээ*.

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн эрх тэгш байдалгүйгээр жинхэнэ ардчилалд хүрч чадахгүй гэдгийг *хүлээн зөвшөөрөх*

Хүн төрөлхтний нэр төр, соёлын өвийн үнэ цэнийн талаар *санаа зовдог*

Уугуул иргэдийн эрх, нийтлэг өв уламжлалд оруулсан хувь нэмрийг нь хүлээн зөвшөөрөх, түүнчлэн цөөнх, дарлагдсан ард түмний соёл, шашин шүтлэг, эдийн засаг, соёлын амьдралд авах эрхийг *хүлээн зөвшөөрөх*.

Тэмцээн гэхээсээ илүү хамтын ажиллагаа нь тэжээллэг хоол хүнс, тохилог байр, эрүүл мэнд, боловсрол, шударга хөдөлмөр, үг хэлэх эрх чөлөө, цэвэр агаар, ундны ус, байгалийн унаган орчин зэрэг хүний эрхийн баталгааг хангах урьдчилсан нөхцөл юм гэдэгт *итгэж*

Байгаль орчин нь улс хоорондын хил хязгаарыг үл тоомсорлодог гэдгийг *хүлээн зөвшөөрч*

1992 онд Рио хотод болсон дэлхийн ногоон цугларалтын тунхаглалд *үндэслэн*

Хүмүүсийн хандлага, үнэт зүйл, үйлдвэрлэх, амьдрах арга хэлбэрт үндсээрээ өөрчлөлт хийх шаардлагатай байгааг **батал**

Шинэ мянганы өөрчлөлтийг эхлүүлэх тодорхой цэгийг өгсөн гэж **тунхагла**

Тогтвортой байдлын цогц ойлголтыг сурталчлахаар **шийднэ**

- Биологийн олон янз байдал, амьдралыг тэтгэгч байгалийн үйл явцыг онцгой анхаарч, дэлхийн экосистемийн бүрэн бүтэн байдлыг хамгаалж, сэргээх.
- Экологи, нийгэм, эдийн засгийн бүхий л үйл явцын харилцан уялдаа холбоог хүлээн зөвшөөрөх
- Хувь хүний ашиг сонирхлыг нийтийн ашиг тустай тэнцвэржүүлэх
- Эрх чөлөөг хариуцлагатай уялдуулах
- Эв нэгдлийн хүрээнд олон янз байдлыг угтан авах
- Богино хугацааны зорилтыг урт хугацааны зорилттой уялдуулах
- Ирээдүй хойч үе нь байгалийн болон соёлын үр шимийг хүртэх одоогийн үеийнхтэй адил эрхтэй байхыг баталгаажуулах

Бие биенийхээ өмнө, амьдралын томоохон хамтрал, ирээдүй хойч үеийнхээ өмнө хүлээх хариуцлагаа **батал**

Эдгээр харилцан уялдаатай зарчмуудыг хэрэгжүүлж, биелэлтийг нь дэмжиж дэлхийн түншлэлийг бий болгохын тулд дэлхийн өнцөг булан бүрээс Ногоон намууд, улс төрийн хөдөлгөөнүүд болж өөрсдийгөө **дайчлаарай**.

Зарчим

Даян Дэлхийн Ногоонтнуудын бодлогыг дараах зарчмууд дээр үндэслэн гаргадаг

Экологийн мэргэн ухаан

Бид хүн бол байгалийн ертөнцийн нэг хэсэг гэдгийг хүлээн зөвшөөрч, амьдралын бусад хэлбэр, түүний дотор хүн биш төрөл зүйлийн өвөрмөц үнэт зүйлийг хүндэтгэдэг.

Бид дэлхийн уугуул иргэдийн мэргэн ухааныг газар нутаг, түүний баялгийг хамгаалагч хэмээн хүлээн зөвшөөрдөг.

Хүний нийгэм нь гарагийн экологийн нөөцөөс хамаардаг бөгөөд экосистемийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, биологийн олон янз байдал, амьдралыг дэмжигч тогтолцооны уян хатан чанарыг хадгалах ёстой гэдгийг бид хүлээн зөвшөөрч байна.

Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатай

- Гаригийн экологи, нөөцийн хязгаарт багтаж амьдрахыг сурах
- Бид амьтан, ургамлын амьдрал, байгалийн элементүүд болох дэлхий, ус, агаар, нараар тэжээгддэг амьдралыг өөрсдөө хамгаалах болно.
- Мэдлэг хязгаарлагдмал байгаа тохиолдолд манай гаригийн нөөц баялгийг өнөөгийн болон ирээдүй хойч үедээ үргэлжлүүлэн хадгалахын тулд болгоомжтой байх хэрэгтэй.

Нийгмийн шударга ёс

Нийгмийн шударга ёсны гол түлхүүр нь хүний үндсэн хэрэгцээг болзолгүйгээр хангаж, бүх иргэд хувийн болон нийгмийн хөгжлийн бүрэн боломжоор хангахын тулд нийгэм, байгалийн баялгийг орон нутагт болон дэлхийн хэмжээнд тэгш хуваарилах явдал юм гэж бид баталж байна.

Байгаль орчны шударга ёсгүйгээр нийгмийн шударга ёс гэж байхгүй, нийгмийн шударга ёсгүйгээр байгаль орчны шударга ёс гэж байхгүй гэдгийг бид тунхаглаж байна.

- Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатай Дэлхийн шударга улсууд ба дэлхийн эдийн засаг тогтвортой бөгөөд энэ нь баян, ядуугийн хооронд

болон улс орнуудын хооронд улам бүр нэмэгдэж буй ялгааг арилгах болно; өмнөдөөс хойд руу чиглэсэн нөөцийн урсгалыг тэнцвэржүүлж, ядуу буурай орнуудын өрийн ачааллыг дээшлүүлж, хөгжилд нь саад болж байна.

- Ёс зүй, нийгэм, эдийн засаг, экологийн зайлшгүй шаардлага болох ядуурлыг арилгах
- Бичиг үсэг үл мэдэх явдлыг арилгах
- Хүйс, арьсны өнгө, нас, шашин шүтлэг, анги, үндэс угсаа, үндэсний гарал, бэлгийн чиг баримжаа, хөгжлийн бэрхшээл, хөрөнгө чинээ, эрүүл мэндээс үл хамааран бүх хүмүүст тэгш эрхэд суурилсан иргэний харъяаллын шинэ үзэл баримтлал.

Олон нийтийн оролцоотой ардчилал

Бүх иргэд өөрсдийн үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхтэй, тэдний амьдралд нөлөөлөх байгаль орчин, эдийн засаг, нийгэм, улс төрийн шийдвэрт шууд оролцох боломжтой ардчиллын төлөө бид хичээн зүтгэснээр эрх мэдэл, үүрэг хариуцлага нь орон нутгийн болон бүс нутгийн нийгэмлэгүүдэд төвлөрч, засаглалын өндөр түвшинд шаардлагатай үед л шилжих болно.

- Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатай Аливаа шийдвэр гаргахад шаардагдах бүх холбогдох мэдээллийг олж авах, боловсрол эзэмших боломжийг бүрдүүлэх замаар хувь хүний чадавхийг бэхжүүлэх
- Оролцоог саатуулдаг эд хөрөнгө, эрх мэдлийн тэгш бус байдлыг таслан зогсоох
- Иргэний амьдрах чадвар, сайн дурын үйл ажиллагаа, олон нийтийн хариуцлагыг хөхүүлэн дэмжих тогтолцоон дээр үндэслэн нөлөөлөлд өртсөн хүмүүсээс зохих түвшинд нь шууд шийдвэр гаргах боломжийг олгодог анхан шатны байгууллагуудыг байгуулах.
- Залуучуудыг улс төрийн амьдралын бүхий л салбарт оролцуулах, шийдвэр гаргах бүх байгууллагуудад оролцуулах, залуучуудыг сургах, урамшуулах, тэдэнд туслах замаар тэдний дуу хоолойг хүргэхэд хүчтэй дэмжлэг үзүүлэх.
- Бүх сонгогдсон төлөөлөгчид засаглал дахь ил тод байдал, үнэн зөв, хариуцлагатай байх зарчмуудад үнэнч байх ёстой.

- Сонгуулийн бүх тогтолцоо ил тод, ардчилсан байх ёстой бөгөөд үүнийг хуулиар дагаж мөрддөг
- Сонгуулийн бүх тогтолцоонд насанд хүрсэн хүн бүр тэнцүү саналтай байх ёстой
- Бүх сонгуулийн систем нь пропорциональ тогтолцоонд суурилсан байх ёстой бөгөөд бүх сонгуулийг олон нийтээс санхүүжүүлэхдээ хатуу хязгаарлалт, байгууллагын болон хувийн хандивын бүрэн ил тод байдлыг хангана.
- Бүх иргэд олон намын тогтолцооны хүрээнд сонгосон улс төрийн намын гишүүн байх эрхтэй байх

Хүчирхийлэлгүй байдал

Бид хүчирхийлэлгүй байх амлалтаа тунхаглаж, дэлхийн аюулгүй байдлын үндэс болгон муж улсууд, нийгэм дотроо болон хувь хүмүүсийн хооронд энх тайван, хамтын ажиллагааны соёлыг бий болгохыг хичээдэг.

Аюулгүй байдал нь голчлон цэргийн хүч чадал дээр тулгуурлах бус хамтын ажиллагаа, эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой хөгжил, байгаль орчны аюулгүй байдал, хүний эрхийг хүндэтгэх асуудал дээр тулгуурлах ёстой гэж бид үзэж байна.

- Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатайЦэргийн хүчний тэнцвэрт байдалд үндэслэсэн ойлголтын оронд мөргөлдөөний нийгэм, эдийн засаг, экологи, сэтгэл зүй, соёлын талыг нэн тэргүүнд тавьдаг дэлхийн аюулгүй байдлын цогц ойлголт
- Мөргөлдөөнөөс урьдчилан сэргийлэх, удирдах, шийдвэрлэх чадвартай дэлхийн аюулгүй байдлын систем
- Бусад соёлыг ойлгож хүндэтгэх, арьсны өнгөөр ялгаварлан гадуурхах үзлийг арилгах, эрх чөлөө, ардчиллыг сурталчлах, дэлхийн ядуурлыг зогсоох замаар дайны шалтгааныг арилгах.
- Цөмийн, биологийн, химийн зэвсэг, хүний эсрэг мина, хомсдолтой ураны зэвсгийг бүрэн бөгөөд бүрэн хориглохыг баталгаажуулах олон улсын хэлэлцээрийг багтаасан ерөнхий ба бүрэн зэвсгийг хураах.
- Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагыг (НҮБ) мөргөлдөөний менежмент ба энхийг сахиулах дэлхийн байгууллага болгон бэхжүүлэх

- Хүний эрх зөрчигдөж байгаа улс орнуудад зэвсэг экспортлох талаархи хатуу дүрмийг мөрдөх.

Тогтвортой байдал

Био бөмбөрцөг дэх хүний нийгмийн материаллаг тэлэх хязгаарлагдмал хүрээ, сэргээгдэх нөөцийг тогтвортой ашиглах, сэргээгдэхгүй нөөцийг хариуцлагатай ашиглах замаар биологийн олон янз байдлыг хадгалах хэрэгцээ шаардлагыг бид хүлээн зөвшөөрч байна.

Тогтвортой байдалд хүрч, дэлхийн хязгаарлагдмал нөөцөөр өнөөгийн болон ирээдүй хойч үеийнхээ хэрэгцээг хангахын тулд дэлхийн хэрэглээ, хүн ам, материаллаг тэгш бус байдлын тасралтгүй өсөлтийг зогсоож, буцааж өгөх ёстой гэж бид үзэж байна.

Ядуурал хэвээр байвал тогтвортой байдал боломжгүй болно гэдгийг бид хүлээн зөвшөөрч байна.

Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатай

- Ядуучууд дэлхийн баялгаас зохих хувийг нь хүртэх боломжийг олгохын тулд баячууд хэрэглээгээ хязгаарлахыг баталгаажуулах
- Баялгийн тухай ойлголтыг шинээр тодорхойлох, хэт их хэрэглээний хүчин чадал гэхээсээ илүү амьдралын чанарт анхаарлаа хандуулах
- Цөөхөн хүний шунал биш харин бүх хүмүүсийн хэрэгцээг хангах зорилготой дэлхийн эдийн засгийг бий болгох; мөн одоо амьдарч буй хүмүүст өөрсдийн хэрэгцээг хангах боломжийг олгодог бөгөөд ирээдүй хойч үеийнхний хэрэгцээгээ хангах чадварыг алдагдуулахгүй байх боломжийг олгодог
- Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах, хүн амын суурь боловсрол, эрүүл мэндийн хүртээмжийг хангах замаар хүн амын өсөлтийн шалтгааныг арилгах; эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн аль алинд нь үр тогтоох чадвараа илүү хянах боломжийг олгох
- Тогтвортой хөгжлийн зарчмуудыг дэмжих зорилгоор үндэстэн дамнасан корпорациудын үүрэг, хариуцлагыг шинэчлэн тогтоох
- Татвар ногдуулах механизмыг хэрэгжүүлэх, мөн хөөсөрсөн санхүүгийн урсгалыг зохицуулах

- Бараа, үйлчилгээний зах зээлийн үнэд тэдгээрийн үйлдвэрлэл, хэрэглээний байгаль орчны зардлыг бүрэн шингээж өгөх
- Нөөц, эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх, байгаль орчинд ээлтэй технологийг хөгжүүлэх, ашиглах
- Орон нутгийн бие даах чадварыг үнэлэх, сэтгэл ханамжтай олон нийтийг бий болгоход бодитой хэмжээгээр дэмжлэг үзүүлэх
- Залуучуудын соёлын гол үүргийг хүлээн зөвшөөрч, тухайн соёлын хүрээнд тогтвортой байх ёс зүйг хөхүүлэн дэмжих.

Олон янз байдлыг хүндэтгэх

Бид бүх амьтдын өмнө хүлээх хариуцлагын хүрээнд соёл, хэл шинжлэл, үндэс угсаа, бэлгийн, шашин, оюун санааны олон янз байдлыг хүндэтгэдэг.

Бид бүх хүмүүсийн нэр төр, бие махбодийн эрүүл мэнд, оюун санааны сайн сайхан байдалд дэмжлэг үзүүлэх орчныг ялгаварлалгүйгээр хамгаалдаг.

Бид олон соёлт нийгмийг баримтлан хуваагдах тал дээр хүндэтгэлтэй, эерэг, хариуцлагатай харилцааг бий болгохыг сурталчилж байна.

Үүний тулд дараах зүйлүүд шаардлагатай

- Уугуул иргэдийн оршин тогтнох үндсэн арга хэрэгсэл болох эдийн засаг, соёлын аль алинд нь газар өмчлөх, өөрийгөө тодорхойлох эрх зэрэг эрхийг хүлээн зөвшөөрөх; үндэсний болон дэлхийн соёлын нийтлэг өв уламжлалд оруулсан хувь нэмрийг нь үнэлэх
- Үндэстний цөөнхийн соёл, шашин шүтлэг, хэлээ ялгаварлан гадуурхахгүй хөгжүүлэх, ардчилсан үйл явцад хууль эрх зүй, нийгэм, соёлын бүрэн оролцоог хангах эрхийг хүлээн зөвшөөрөх.
- Бэлгийн цөөнхийг хүлээн зөвшөөрөх, хүндэтгэх
- Нийгэм, эдийн засаг, улс төр, соёлын амьдралын бүхий л салбарт эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн тэгш байдал
- Залуучуудын соёлыг бидний Ногоон үзэл баримтлалд үнэтэй хувь нэмэр оруулах, залуу хүмүүст илэрхийлэх хэрэгцээ, илэрхийлэх хэлбэр байдаг гэдгийг хүлээн зөвшөөрөх.